

Briselē, 14.10.2020.
SWD(2020) 913 draft

CORRIGENDUM

This document corrects document SWD(2020) 913 final of 14.10.2020

- Modifications are introduced in Annex 1 of the report, regarding specifically values and annotations in tables 1 and 2.

- Minor editorial changes throughout the document.

The text shall read as follows :

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS

Latvijas galīgā nacionālā enerģētikas un klimata plāna novērtējums

Saturs

1.	KOPSAVILKUMS.....	2
2.	PLĀNA PABEIGŠANA UN KOMISIJAS IETEIKUMU IEVĒROŠANA	4
	Galīgā plāna sagatavošana un iesniegšana	4
	Komisijas ieteikumu ievērošana.....	4
3.	NOVĒRTĒJUMS PAR MĒRĶU, MĒRĶRĀDĪTĀJU UN DEVUMU VĒRIENĪGUMU UN ATTIECĪGO RĪCĪBPOLITIKU UN PASĀKUMU IETEKMI.....	7
	Dekarbonizācija.....	7
	Atjaunojamie energoresursi	8
	Energoefektivitāte	9
	Enerģētiskā drošība	9
	Iekšējais enerģijas tirgus	10
	Pētniecība, inovācija un konkurētspēja	10
4.	SASKANĪBA, RĪCĪBPOLITIKU SAVSTARPĒJĀ IETEKME UN INVESTĪCIJAS.....	11
5.	NORĀDES PAR NACIONĀLĀ ENERĢĒTIKAS UN KLIMATA PLĀNA ĪSTENOŠANU UN SAIKNI AR ATVESEĻOŠANOS NO COVID-19 KRĪZES	13
	Norādes par nacionālā enerģētikas un klimata plāna īstenošanu.....	13
	Saikne ar atveseļošanas no Covid-19 krīzes	16
I	PIELIKUMS: LATVIJAI DOMĀTAIS POTENCIĀLAIS FINANSĒJUMS NO ES AVOTIEM 2021.–2027. GADĀ	18
	1. tabula. Pieejamie ES līdzekļi 2021.–2027. gadā: izdevumu saistības miljardos euro	18
	2. tabula. Visām dalībvalstīm pieejamie ES līdzekļi 2021.–2027. gadā miljardos euro	19
II	PIELIKUMS. DETALIZĒTS NOVĒRTĒJUMS PAR TO, KĀ IZPILDĪTI KOMISIJAS IETEIKUMI.....	20

1. KOPSAVILKUMS

Latvijas galīgajā integrētajā nacionālajā enerģētikas un klimata plānā (NEKP)¹ 2030. gadam izvirzītais **siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju** mērķrādītājs ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas neapvertajās nozarēs (ne-ETS) ir samazinājums par 6 % salīdzinājumā ar 2005. gadu. Tas atbilst Kopīgo centienu regulai (KCR)². Latvija iecerējusi šo mērķrādītāju sasniegt iekšzemē, taču nav sniegta izsmelīga informācija par to, ar kādiem tieši līdzekļiem tas tiks panākts. Līdzīgā kārtā Latvija nav sniegusi informāciju par to, kā tā nodomājusi izpildīt savu apņemšanos panākt, ka zemes izmantošanā, zemes izmantošanas maiņā un mežsaimniecībā (ZIZIMM) radušās uzskaitītās emisijas nepārsniedz uzskaitītos piesaistījumus. Galīgajā plānā Latvija ir paaugstinājusi savu SEG emisiju samazināšanas mērķrādītāju līdz -65 % 2030. gadā salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni (neieskaitot ZIZIMM), un ir nospraudusi ilgtermiņa mērķrādītāju līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti atbilstīgi savai nacionālajai ilgtermiņa stratēģijai.

Latvijas devums 2030. gadam nospraustā ES **atjaunojamo energoresursu enerģijas** mērķrādītāja sasniegšanā ir 50 % no bruto enerģijas galapatēriņa. Šis devums uzskatāms par pietiekamu, jo tas ir atbilst formulai, kas norādīta II pielikumā Regulai (ES) 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību (Pārvaldības regula³).

Energoefektivitātes sfērā Latvijas devums ES mērķrādītāja sasniegšanā ir pieticīgs⁴ — 4,1 Mtoe primārās enerģijas patēriņa izteiksmē un 3,6 Mtoe enerģijas galapatēriņa izteiksmē⁵. Latvija ir apņēmusies piemērot principu “energoefektivitāte pirmajā vietā”, pirms tiek pieņemti jebkādi enerģētiku ietekmējoši lēmumi par investīcijām vai rīcībpolitiku, tostarp arī attiecībā uz ES fondiem un nodokļiem. Galīgajā NEKP izklāstīti daudzi aspekti, kas skar ēku energoefektivitāti. Latvija vēl nav iesniegusi savu ilgtermiņa renovācijas stratēģiju.

Plānā Latvija izvirzījusi mērķi **enerģētisko drošību** kāpināt, lielākoties palielinot atjaunojamo energoresursu izmantošanu (t. sk. biodegvielas transporta sektorā) un diversificējot energoresursus un piegādes ceļus, kā arī veicot energoefektivitātes pasākumus.

Runājot par **iekšējo enerģijas tirgu**, Latvijas galīgajā plānā ir minēts, ka nesen ir liberalizēti iekšzemes elektroenerģijas un gāzes tirgi, un izklāstīti mērķrādītāji un mērķi attiecībā uz viedo elektroenerģijas skaitītāju uzstādīšanu. Paredzams, ka līdz 2030. gadam elektrotīklu starpsavienotības līmenis būs vismaz 60 %.

Nacionālie mērķi un finansējuma mērķrādītāji **pētniecības, inovācijas un konkurētspējas** jomā ir noteikti 2 % apmērā no IKP, turklāt dekarbonizācijas mērķim iecerēts atvēlēt 25 %. Tomēr 2 % mērķrādītāja pamatā nav nekādu konkrētu rīcībpolitisku pasākumu.

¹ Novērtējumus par katru valsti Komisija publicē kopā ar 2020. gada ziņojumu par enerģētikas savienības stāvokli (COM(2020)950) saskaņā ar 13. pantu Regulā (ES) 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību.

² Regula (ES) 2018/842 par saistošiem ikgadējiem siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājumiem, kas dalībvalstīm jāpanāk no 2021. līdz 2030. gadam.

³ Komisijas ieteikums par dalībvalstu ieceru vērienu atjaunojamo energoresursu jomā ir balstīts uz minētajā regulā doto formulu. Formulas pamatā ir objektīvi kritēriji.

⁴ Saskaņā ar dokumentā SWD(2019) 212 final apskatīto metodiku.

⁵ Skaitļi ir norādīti diapazonos, un šajā novērtējumā ir iztīrītas pašas vērienīgākās ieceres.

Paredzēts, ka plānā iecerēto rīcībpolitiku un pasākumu īstenošanai **nepieciešamās investīcijas** no 2021. līdz 2030. gadam sasniegs 8,2 miljardus euro (jeb aptuveni 2,7 % no IKP gadā). Galvenajos sektoros plānotās investīcijas ir šādas: ēku energoefektivitāte (1,7 miljardi euro); energoefektivitāte un atjaunojamo energoresursu izmantošana centralizētajā siltumapgādē un aukstumapgādē (1,6 miljardi euro); enerģētikas nozares dekarbonizācija (1 miljards euro); ilgtspējīgs transports (988 miljoni euro); energoinfrastruktūra (830 miljoni euro). Investīciju finansējuma galvenais avots joprojām būs ES finansējuma programmas.

Galīgajā NEKP ir sniegta papildu informācija par **enerģijas subsīdijām**, tostarp par vairākām darbībām un plāniem, kā izbeigt subsīdijas fosilajai enerģijai. Situācija tiks no jauna izvērtēta līdz 2023. gadam.

Plānā ir ņemts vērā, kā **gaisa kvalitātei** un emisijām gaisā veltītā rīcībpolitika ietekmē enerģijas un transporta sektoru, tomēr tajā nav pietiekami integrēti aplūkotas sinerģijas un kompromisi.

Sociāli taisnīgas un godīgas enerģētikas pārkārtošanas aspektā galīgajā plānā ir sniegta informācija par to, kā pārkārtošanās uz klimatneitrālu ekonomiku (jo īpaši attiecībā uz atjaunojamajiem energoresursiem un energoefektivitāti) ietekmēs sociālo, nodarbinātības un prasmju sfēru. Attiecībā uz **enerģētisko nabadzību** NEKP ir norādīts enerģētiskās nabadzības riskam pakļauto māsasaimniecību skaits un izvirzīts mērķis līdz 2030. panākt, ka šis rādītājs ir mazāks par 7,5 %.

Latvijas galīgajā NEKP ir **vairāki labas prakses piemēri**, jo īpaši tas, ka ir palielināts nacionālais devums 2030. gada atjaunojamo energoresursu mērķrādītāja sasniegšanā un sniegta plašāka informācija par enerģijas subsīdijām.

Tabulā sniegts pārskats par Latvijas mērķiem, mērķrādītājiem un devumiem saskaņā ar Pārvaldības regulu⁶:

	Nacionālie mērķrādītāji un devumi	Jaunākie pieejamie dati	2020	2030	2030. gada ieceru vērienīgum a vērtējums
	Saistošs mērķrādītājs attiecībā uz SEG emisijām salīdzinājumā ar 2005. gadu atbilstīgi Kopīgo centienų regulai (KCR) (%)	8	+17	-6	Kā KCR
	Nacionālais mērķrādītājs/devums attiecībā uz atjaunojamo energoresursu enerģiju: atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvars bruto enerģijas galapatēriņā (%)	40 %	40 %	50 %	Adekvāts 50 % (izriet no AER formulas)
	Nacionālais devums energoefektivitātē:				

⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 11. decembra Regula (ES) 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 663/2009 un (EK) Nr. 715/2009, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 94/22/EK, 98/70/EK, 2009/31/EK, 2009/73/EK, 2010/31/ES, 2012/27/ES un 2013/30/ES, Padomes Direktīvas 2009/119/EK un (ES) 2015/652 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 525/2013.

	primārās enerģijas patēriņš (Mtoe)	4,7	5,4	4,1	Pieticīgs
	enerģijas galapatēriņš (Mtoe)	4,2	4,5	3,6	Pieticīgs
	Elektrotīklu starpsavienotības līmenis (%)	50 %	10 %	60 %	neattiecas

Avoti: Eiropas Komisija, Enerģētikas statistika, Enerģētikas datu lapas: ES valstis; Eiropas pusgads pa valstīm; Latvijas galīgais nacionālais enerģētikas un klimata plāns.

2. PLĀNA PABEIGŠANA UN KOMISIJAS IETEIKUMU IEVĒROŠANA

Galīgā plāna sagatavošana un iesniegšana

Par savu nacionālo enerģētikas un klimata plānu Latvija Eiropas Komisijai paziņoja 2020. gada 3. februārī. Plāna sagatavošanas gaitā Latvija apspriedās ar plašu ieinteresēto personu loku. Sabiedriskā apspriešana norisinājās līdz 2019. gada 20. oktobrim. Latvijas Ekonomikas ministrijas mājaslapā⁷ ir publicēts kopsavilkums par sabiedrības viedokli un par to, kā šis viedoklis ņemts vērā galīgajā NEKP. Latvija ir arī sagatavojusi novērtējumu par NEKP un katrā dimensijā plānoto rīcībpolitiku stratēģisko ietekmi uz vidi, tomēr šķiet, ka šis novērtējums nav veikts pilnīgā saskaņā ar Direktīvu 2001/42/EK.

Komisijas ieteikumu ievērošana

2019. gada jūnijā Komisija nāca klajā ar ieteikumiem par Latvijas plāna projektu⁸. Šā ziņojuma II pielikumā sniegts detalizēts pārskats par to, kā Komisijas ieteikumu dažādie elementi ir atspoguļoti galīgajā NEKP. Kopumā galīgajā plānā Komisijas ieteikumi ir **ievēroti daļēji**. Galvenās izmaiņas ir izklāstītas tālāk.

Attiecībā uz **siltumnīcefekta gāzu emisijām ne-ETS sektoros** Latvija **nav izpildījusi** ieteikumu pilnīgāk izstrādāt stratēģiju, kā ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas neaptvertajās nozarēs sasniegt savu 2030. gada siltumnīcefekta gāzu mērķrādītāju (-6 % salīdzinājumā ar 2005. gadu), tostarp skaidrāk formulēt, kādas darbības veicamas izklāstīto rīcībpolitiku īstenošanai, un uz Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) 2018/841 izklāstīto uzskaites noteikumu pamata analizēt zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības nozares lomu. Plānā nav informācijas par iepriekš minētajiem elementiem, un tajā nav izskaidrots, kā Latvija nodomājusi izmantot Kopīgo centienu regulā (ES) 2018/842 paredzēto elastību, lai zināmās robežās izmantotu ZIZIMM sektora neto piesaistījumus nolūkā sasniegt Kopīgo centienu regulā nosprausto siltumnīcefekta gāzu samazināšanas mērķrādītāju.

Atjaunojamo energoresursu enerģijas jomā Latvija ir **daļēji ievērojusi** ieteikumu izvirzīt daudz vērienīgākus uzdevumus 2030. gadam, proti, noteikt, ka atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvaram, kas būs Latvijas devums Savienības 2030. gada atjaunojamo energoresursu enerģijas mērķrādītāja sasniegšanā, jābūt vismaz 50 %, un izklāstīt detalizētas un kvantificētas rīcībpolitikas un pasākumus. Latvija patiešām ir izvirzījusi vērienīgāku ieceri — 50 % līdz

⁷ https://em.gov.lv/lv/nozares_politika/nacionalais_energetikas_un_klimata_plans/.

⁸ Komisijas 2019. gada 18. jūnija ieteikums par Latvijas Republikas integrētā nacionālā enerģētikas un klimata plāna projektu, kas aptver 2021.–2030. gada periodu, C/2019/4414.

2030. gadam. Tomēr vairāki pasākumi, jo īpaši transporta sektorā, nav izskaidroti pietiekami skaidri, un vairums ierosināto rīcībpolitiku tikai turpinās jau iesāktu, un ar to var nepietikt, lai sasniegtu 2030. gada mērķrādītāju.

Energoefektivitātes jomā Latvija ir **lielā mērā uzklusējusi** ieteikumu atjaunināt un kāpināt savu devumu ES 2030. gada energoefektivitātes mērķrādītāja sasniegšanā, tostarp attiecībā uz rīcībpolitikām un pasākumiem, kas lielākoties skar ēku un transporta sektorus. Tomēr, lai gan iecerētais devums ir vērienīgāks, tas vēl aizvien ir pieticīgs. Latvija ir ierosinājusi jaunus energoefektivitātes pasākumus un pastiprina pūliņus esošo pasākumu ietvaros (piem., paplašina energoefektivitātes pienākuma shēmu), lai nodrošinātu, ka spēs nodrošināt 2030. gadam iecerēto devumu. Tomēr pasākumu īstenošana lielā mērā būs atkarīga no pieejamiem līdzekļiem, kam ik gadus ir jārod budžeta finansējums. Latvija ir sniegusi informāciju par ēkām veltītajiem pasākumiem, kas saistīti ar vēl neiesniegtās ilgtermiņa renovācijas stratēģijas elementiem.

Enerģētiskās drošības jomā Latvija ir **daļēji izpildījusi** ieteikumu norādīt pasākumus, kas palīdz sasniegt enerģētiskās drošības mērķus energoavotu diversifikācijas un enerģētiskās atkarības mazināšanas jomās, t. sk. elastības nodrošināšanas pasākumus (te ietilpst arī novērtējums par to, kā ierosinātās rīcībpolitikas un pasākumi nodrošina, ka tiks sasniegts enerģētiskās atkarības samazināšanas mērķrādītājs). Komisija arī ieteica Latvijai, novērtējot resursu pietiekamību elektroenerģijas sektorā, ņemt vērā reģionālo kontekstu.

Runājot par **iekšējo enerģijas tirgu**, Latvija ir **daļēji izpildījusi** ieteikumu definēt tālredzīgus mērķus un mērķrādītājus attiecībā uz tirgus integrāciju, it īpaši pasākumus, kas vairumtirgos un mazumtirgos vairo konkurenci. Plānā ir izklāstīti mērķrādītāji un mērķi attiecībā uz viedo elektroenerģijas skaitītāju uzstādīšanu. Lai gan ir ieviesti daži uzlabojumi, galīgajā plānā joprojām trūkst informācijas par viedtīklu ieviešanas mērķrādītājiem un grafikiem, pieprasījuma reakciju, elastību, uzkrāšanu, patērētāju tiesību aizsardzību, izklaidēto enerģijas ražošanu un konkurences noteiktām elektroenerģijas cenām, kā arī par reāllaika cenu signāliem, kas sekmētu konkurenciālāku tirgu veidošanos. Latvija arī uzsvērusi, ka, tā kā iekšzemes elektroenerģijas un gāzes tirgi ir nesen liberalizēti, tā negrasās nospraust citus mērķus elektroenerģijas un gāzes mazumtirgu integrēšanai.

Latvija **nav izpildījusi** ieteikumu precizēt nacionālos mērķus un finansējuma mērķrādītājus **pētniecībā, inovācijā un konkurētspējā** (jo īpaši saistībā ar enerģētikas savienību), kas jāsasniedz periodā no 2020. līdz 2030. gadam, un šo mērķu pamatā likt adekvātas un specifiskas rīcībpolitikas un pasākumus. Galīgajā NEKP Latvija ir pazeminājusi pētniecībai un inovācijai kopējā atvēlamā finansējuma mērķrādītāju no 3 % 2030. gadā (t. s. Lisabonas mērķrādītājs) līdz 2 %. Šis jaunais pētniecībai un inovācijai atvēlamo līdzekļu mērķrādītājs raksturots kā “vēlamā situācija”, un Latvija nav pamatojusi, kādi specifiski rīcībpolitiski pasākumi būs šā mērķrādītāja (2 %) pamatā. Plānā sniegtas aptuvenas norādes par agrāko un indikatīvo nākotnes izdevumu sadalījumu, tomēr izdevumu kategorijas precīzi neatbilst Eiropas energotehnoloģiju stratēģiskā plāna klasifikācijai.

Latvija ir lielā mērā ievērojusi ieteikumu pastiprināt esošo **reģionālo sadarbību** starp Baltijas valstīm (Igaunija, Latvija, Lietuva), to attiecināt uz jaunām enerģētikas rīcībpolitikas sfērām un paplašināt ģeogrāfisko tvērumu, aptverot arī Ziemeļvalstis (Dānija, Somija, Islande, Norvēģija un Zviedrija). Īpaši tika pieliktas pūles, lai stiprinātu Baltijas valstu sadarbību transporta rīcībpolitiku izstrādē.

Latvija ir lielā mērā ir **izpildījusi** ieteikumu uzskaitīt veiktos pasākumus un plānus **enerģijas subsīdiju pakāpeniskai izbeigšanai**. Galīgajā plānā ir uzskaitītas enerģijas subsīdijas, un var uzskatīt, ka šis saraksts atbilst skaitļiem nesenajā Komisijas analīzē par enerģijas subsīdijām.

Latvija ir **daļēji izpildījusi** ieteikumu papildināt **analīzi par gaisa kvalitāti**. Galīgajā plānā ir sniegta informācija par ietekmi uz gaisa piesārņojumu, taču tikai enerģētikas un transporta sektoros. Informācija par papildu analīzi par to, kāda ir mijiedarbība ar **gaisa kvalitātes un gaisā emitēto emisiju rīcībpolitiku** ir pieticīga, un modelēšanas rezultāti nav sevišķi skaidri.

Visbeidzot, Latvija ir **daļēji ievērojusi** ieteikumu labāk integrēt **taisnīgas un godīgas pārkārtošanās aspektus**, proti, tā sniegusi vairāk informācijas par plānoto mērķu un rīcībpolitiku un pasākumu ietekmi uz sociālo jomu, nodarbinātību un prasmēm un iekļaut enerģētiskās nabadzības situācijas novērtējumu un enerģētiskās nabadzības samazināšanas un/vai iegrožošanas mērķrādītājus. Plānā ir iekļauta informācija par plānoto rīcībpolitiku un pasākumu ietekmi uz nodarbinātību, savukārt novērtējums par ietekmi uz sociālajiem aspektiem ir skops. Plānā ir iekļauts zināms novērtējums par enerģētisko nabadzību un izvirzīts arī mērķrādītājs to līdz 2030. gadam samazināt, tomēr nav izklāstīti specifiski pasākumi, kā to panākt.

Saikne ar Eiropas pusgadu

Eiropas ekonomikas politikas koordinēšanas pusgada un 2019. gada ziņojuma par Latviju⁹ kontekstā Latvijai tika izteikts viens konkrēts ieteikums¹⁰ par klimatu un enerģētiku, proti, ar investīcijām saistīto ekonomikas politiku vērst uz resursefektivitāti, energoefektivitāti un energotīklu starpsavienojumiem. 2020. gada 20. februārī pieņemtajā 2020. gada ziņojumā par Latviju¹¹ Komisija secināja, ka Latvija ir panākusi zināmu progresu šā ieteikuma īstenošanā.

Covid-19 krīzes iespaidā 2020. gada Eiropas pusgada ietvaros sagatavotie ieteikumi dalībvalstīm lielākoties skāra dalībvalstu reakciju uz pandēmiju un to, kā sekmēt ekonomikas atlabšanu. Konkrētāk, ieteikumos galvenā uzmanība pievērsta vajadzībai pastieidzināt realizēšanai gatavu publisko investīciju projektu īstenošanu un veicināt privātās investīcijas, tostarp ar attiecīgām reformām, jo īpaši digitālajā un zaļajā sektorā. Šajā kontekstā konkrēti Latvijai tika ieteikts¹² “koncentrēt investīcijas uz zaļo pārkārtošanos un digitālo pāreju, jo īpaši uz pētniecību un inovāciju, tīru un efektīvu enerģijas ražošanu un izmantošanu, ilgtspējīgu transportu un digitālo infrastruktūru”.

Pārvaldības regula paredz, ka dalībvalstīm jānodrošina, ka to nacionālajos enerģētikas un klimata plānos tiek ņemti vērā jaunākie konkrētai valstij adresētie ieteikumi, kas sniegti Eiropas pusgada ietvaros. Latvijas nacionālais enerģētikas un klimata plāns var palīdzēt izpildīt Eiropas pusgada ieteikumus, jo tajā ir apzinātas investīciju vajadzības un to apmierināšanai vajadzīgie finansiālie resursi.

⁹ 2019. gada ziņojumam par Latviju pievienotajā D pielikumā ir uzskaitītas prioritārās investīcijas 2021.–2027. gada kohēzijas politikas ietvaros, no kurām liela daļa veltīta pārejai uz tīru enerģiju.

¹⁰ Ieteikums Padomes Ieteikumam par Latvijas 2019. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas 2019. gada stabilitātes programmu, COM(2019) 514 final.

¹¹ Komisijas dienestu darba dokuments, 2020. gada ziņojums par Latviju, SWD/2020/513 final.

¹² Ieteikums Padomes Ieteikumam par Latvijas 2020. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas 2020. gada stabilitātes programmu, COM(2020) 514 final.

3. NOVĒRTĒJUMS PAR MĒRĶU, MĒRĶRĀDĪTĀJU UN DEVUMU VĒRIENĪGUMU UN ATTIECĪGO RĪCĪBPOLITIKU UN PASĀKUMU IETEKMI

Dekarbonizācija

Latvijas saistošais **ne-ETS siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanas mērķrādītājs** ir -6 % 2030. gadā salīdzinājumā ar 2005. gadu, proti, samazinājums par 8 Mt CO₂ ekv. salīdzinājumā ar 2016. gadu. Latvija iecerējusi šo mērķrādītāju sasniegt iekšzemē.

Latvija prognozē, ka tā spēs sasniegt 2030. gadam izvirzīto mērķrādītāju (-6 %) jau ar esošajiem pasākumiem, savukārt ar papildu pasākumiem tas tiks sasniegts ar uzviju (-13 %). Tomēr plānā nav aprakstīta stratēģija, kā sasniegt 2030. gadam izvirzītos siltumnīcefekta gāzu emisijas mērķrādītājus, un tajā sniegta lielākoties vispārīga informācija, nevis ziņas par plānotajām rīcībpolitikām un pasākumiem un to ietekmi. Tāpat pasākumi nav iedalīti esošajos un plānotajos. Tāpēc nav skaidrs, ar kādiem pasākumiem izdosies gūt vēlamos rezultātus un mērķrādītāju sasniegt.

Galīgajā plānā Latvija ir savu SEG emisiju samazināšanas mērķrādītāju palielinājusi līdz -65 % 2030. gadā salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni (neieskaitot ZIZIMM), kas būtu līdzvērtīgi 9 Mt CO₂ ekv.

Latvija nav sniegusi informāciju par plānoto ZIZIMM saistību izpildi un nav norādījusi, vai tā nodomājusi izmantot elastību starp ZIZIMM sektoru un kopīgo centienu sektoriem.

Latvija ir nospraudusi emisijas samazināšanas mērķrādītāju **transporta sektorā** (kopējais SEG samazinājums par ≥ 6 līdz 2030. gadam salīdzinājumā ar 1990. gadu). Galīgajā plānā norādīts, ka papildus bāzlīnijas scenārijā apskatītajai dzelzceļu elektrifikācijai transporta sektorā iecerēts arī plašāk izmantot biogāzi (modernās biodegvielas) un biodegvielas (pirmās paaudzes un modernās biodegvielas). Paredzams, ka SEG emisijas transporta sektorā līdz 2030. gadam samazināsies par aptuveni 1140 kt CO₂ ekv.

Turklāt Latvija iecerējusi veicināt straujāku elektrotransportlīdzekļu ieviešanu, kas arī pozitīvi ietekmētu autotransportu, proti, PM_{2,5} emisijas līdz 2030. gadam samazinātos par aptuveni 13 %. NEKP sniegta aplēse par SEG emisijas samazināšanu **ēku sektorā** (135 kt CO₂ ekv. laikā no 2017. līdz 2030. gadam). Plānā norādīts, ka galvenais emisijas samazināšanas virzītājspēks būs dzīvojamo un sabiedrisko ēku renovācija.

Plānā ir apskatīta **ZIZIMM** un **lauksaimniecība**, un attiecībā uz abiem šiem sektoriem tajā iekļautas rīcībpolitikas un pasākumi, kas veltīti mēslojumam un kūsmēslo apsaimniekošanas uzlabošanai, dzīvnieku ēdināšanai, mežaudžu CO₂ sekvestrēšanas uzlabošanai, apmežošanai un plašākai koksnes izmantošanai būvniecībā. Tomēr plānā nav atsauču uz kopējo lauksaimniecības politiku. **Mežsaimniecības** jomā plānā ir apskatīta sinerģija starp mitigācijas un adaptācijas mērķiem un rīcībpolitikām.

Plānā atzīts, ka valsts klimata pārmaiņu priekšā ir neaizsargāta un ka klimatnoturībai ir izšķirīga nozīme mitigācijas mērķu sasniegšanā. Galīgajā NEKP pieminēts “**Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030. gadam**”, taču nav norādīti nekādi pielāgošanās pasākumi periodam līdz 2030. gadam.

Par savu ilgtermiņa stratēģiju Latvija Komisijai paziņoja 2020. gada 20. februārī. Latvija iecerējusi līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti. Šis mērķis aptver siltumnīcefekta gāzes, kas emitētas visos ekonomikas sektoros; atlikušās — visgrūtāk samazināmās — emisijas kompensēs

dabiskie piesaistītāji. Ilgtermiņa stratēģijā ir aplūkoti daudzi Pārvaldības regulas 15. pantā prasītie elementi, lai gan daži tikai daļēji.

Atjaunojamie energoresursi

Plānā ir norādīts Latvijas nacionālais devums ES atjaunojamo energoresursu mērķrādītājā, proti, ir paredzēts, ka 2030. gadā **atjaunojamo energoresursu īpatsvaram** enerģijas bruto galapatēriņā jābūt vismaz 50 %. Šis devums ir pietiekams, jo tas atbilst Pārvaldības regulas II pielikumā norādītajai formulai. Tomēr, ja atjaunojamo energoresursu ieviešanas temps palēnināsies, pastāv risks, ka Latvijai neizdosies savu 2030. gada devumu tiešām panākt. Latvija ir norādījusi indikatīvu trajektoriju, pēc kuras vadoties tiek sasniegti visi Regulas (ES) 2018/1999 4. panta a) punkta 2) apakšpunktā minētie atsaucē punkti un līdz ar to nepieciešamais atjaunojamo energoresursu devums. Tomēr nav norādīts, kādas sektorālās trajektorijas un tehnoloģiju svērumi būtu pamatā atsaucē punktiem un virzībai uz kopējā atjaunojamo energoresursu devuma realizēšanu.

Latvijas enerģētikas un klimata plānā trūkst konkrētu rīcībpolitisko pasākumu un instrumentu, kvantificētu rezultātu un mērķtiecīgu darbību. Kopumā nav skaidrs, kā līdz 2030. gadam tiks panākts ierosinātais kopējais devums atjaunojamo energoresursu mērķrādītāja sasniegšanā. Ir minēti tikai nedaudzi specifiski pasākumi, kas drīzāk turpina jau esošos pasākumus, un nav minēti atjauninājumi un papildu pūliņi, ko prasīs plānotā 2030. gada devuma sasniegšana. Pasākumi neaptver konkrētus sektorus vai apakšsektoros.

Latvija ir iecerējusi līdz 2030. gadam kāpināt no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas **elektroenerģijas** īpatsvaru līdz vairāk nekā 60 %. Rīcībpolitikas un pasākumi ir uzskatāmi par pietiekamiem šā mērķrādītāja sasniegšanai.

Latvija ir nodomājusi atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvaru **siltumapgādē un aukstumapgādē** līdz 2030. gadam palielināt līdz 57 % un katru gadu vidēji par 0,55 procentpunktiem palielināt AER īpatsvaru siltumapgādē un aukstumapgādē. Tomēr ierosinātā trajektorija rāda, ka vidējais atjaunojamo energoresursu īpatsvars gadā vidēji pieaugs tikai par 0,42 procentpunktiem, proti, no 53,4 % 2020. gadā līdz 57,59 % 2030. gadā. Plānā iecerēts veicināt atjaunojamo energoresursu izmantošanu rūpniecībā un centralizētajā siltumapgādē un atbalstīt lokālās un individuālās aukstumapgādes sistēmas, īpašu uzmanību pievēršot bezemisiju tehnoloģijām. Turklāt Latvija ir iecerējusi i) modernizēt esošo centralizētās siltumapgādes sistēmu, lai to varētu izmantot arī ēku aukstumapgādei; ii) ieviest atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanu centralizētajā aukstumapgādē, lai nodrošinātu efektīvāku apsildes sistēmu un attiecīgo tehnoloģiju izmantošanu; iii) uzlabot siltumapgādes tirgu kopumā. Tomēr šīs rīcībpolitikas un pasākumi nav pietiekami detalizēti, tāpēc ir grūti novērtēt, vai to rezultātā mērķrādītājs tiks sasniegts.

Transporta jomā Latvija plāno līdz 2030. gadam sasniegt 7 % atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvaru, proti, tā apņēmusies 3,5 % sasniegt ar modernajām biodegvielām, izvērst dzelzceļa elektrifikāciju un elektromobilitāti. Latvija iecerējusi pēc 2025. gada samazināt no pārtikas vai dzīvnieku barības kultūraugiem ražotas biodegvielas izmantošanu. Tomēr plānā nav sniegta detalizēta informācija par trajektorijām un pasākumiem, un nav skaidrs, kā šie mērķrādītāji tiks sasniegti. Turklāt plānā nav skaidri izskaidroti devumi un piemērojamie multiplikatori. Lai gan plānā ir minēti piegādātājiem pildāmais obligātā biodegvielas piejaukuma pienākums un biodegvielu izmantošana sabiedriskajā transportā, nav skaidrs, kā šie pasākumi palīdzēs sasniegt moderno biodegvielu apakšmērķrādītāju. Nav skaidrības par pasākumu ietekmi un finansējumu.

Energoefektivitāte

Latvijas nacionālais devums **energoefektivitātē** ir 4,1 Mtoe primārās enerģijas un 3,6 Mtoe galaenerģijas līdz 2030. gadam.

Plānā sniegta aprakstoša informācija par **rīcībpolitikām un pasākumiem** pēc 2020. gada, kas lielākoties skar transporta un ēku sektoru, kā arī siltumapgādes un aukstumapgādes sektoru. Šo pasākumu īstenošana lielā mērā būs atkarīga no pieejamā ES finansējuma.

Latvija ir paziņojusi, ka **kumulatīvais enerģijas ietaupījums**, kas 2021.–2030. gadā jāsasniedz saskaņā ar Energoefektivitātes direktīvas¹³ 7. pantu, ir 1760 ktoe (kas atbilst enerģijas galapatēriņa ietaupījumam 0,8 % apmērā gadā). Latvija tiecas energoefektivitātes pienākumu izpildīt, izmantojot paplašināto energoefektivitātes pienākuma shēmu un plašu uz dzīvojamo ēku sektoru, rūpniecību un transportu vērstu alternatīvu rīcībpolitisko pasākumu klāstu, kā arī nodokļu pasākumus. Ar šīm rīcībpolitikām un pasākumiem varētu būt pietiekami, lai realizētu solītās vērienīgās ieceres, ar nosacījumu, ka patiešām tiek realizēti enerģijas ietaupījumi saskaņā ar Energoefektivitātes direktīvas 7. panta prasībām.

Runājot par **ēku** energoefektivitāti, Latvija plāno uzlabot visa dzīvojamo ēku fonda energoefektivitāti. Iecerētā mērķrādītāja (vidējais siltumenerģijas patēriņš siltumapgādē 2030. gadā ir 120 kWh/m²/gadā) pamatā ir specifiski renovācijas mērķi (konkrētāk, vismaz 2000 daudzdzīvokļu ēku un vismaz 5000 viengimenes ēku renovācija līdz 2030. gadam), un tas šķiet reālistisks. Tomēr ar to nepietiks, lai ēku fondu līdz 2050. gadam dekarbonizētu, un tas nepietiekami atspoguļo ēku sektora enerģijas ietaupījuma potenciālu Latvijā. Plānā ir izklāstītas vairākas rīcībpolitikas un pasākumi, kas nāks par labu ēku energoefektivitātes uzlabošanai (pāraprīkošana, tostarp mazoglekļa tehnoloģiju uzstādīšana), kā arī nulles emisiju atjaunīgās enerģijas tehnoloģiju uzstādīšana vai pieslēgšana centralizētajai siltumapgādei. Šiem pasākumiem vajadzētu būt detalizētākiem, un tie būtu jāpapildina ar citām darbībām, kuru mērķis ir novērst esošos šķēršļus renovācijai un popularizēt energoefektivitātes pakalpojuma līgumu izmantošanu nacionālās ilgtermiņa renovācijas stratēģijas ietvaros (tā vēl nav iesniegta).

Enerģētiskā drošība

Latvija iecerējusi piegādes drošību kāpināt, lielākoties palielinot atjaunojamo energoresursu izmantošanu (t. sk. biodegvielas transporta sektorā), **diversificējot energoresursus** un piegādes ceļus, kā arī veicot energoefektivitātes pasākumus. Faktiski Latvijas mērķis ir ievērojami palielināt uzstādītās vēja un saules enerģijas ražošanas jaudas nolūkā diversificēt enerģijas avotus. Tomēr, neraugoties uz atjaunojamo energoresursu pieaugošo īpatsvaru, Latvija nav norādījusi detalizētus mērķrādītājus vai mērķus, kā palielināt sistēmas elastību un atbalstīt atjaunojamo energoresursu plašāku integrāciju elektroenerģijas sistēmā.

Latvija apzinās nepieciešamību izstrādāt labi funkcionējošu tiesisko regulējumu **pieprasījumreakcijas** pakalpojumu ieviešanai reģionālā līmenī. Lai gan plānā ir paredzēts līdz 2022. gadam izstrādāt tiesisko regulējumu agregatoru darbībai, tajā minēts tikai šis termiņš, bet nav norādīti nekādi kvantitatīvi indikatori.

Latvija ir izvirzījusi **importa īpatsvara** samazināšanas mērķrādītāju, proti, līdz 2030. gadam tam jābūt 30–40 % no bruto iekšzemes enerģijas patēriņa; tas nozīmē, ka 2030. gadā importētais enerģijas apjoms nepārsniegtu 14,1 TWh.

¹³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra Direktīva 2012/27/ES par energoefektivitāti, kas grozīta ar Direktīvu (ES) 2018/2002.

Plānā nav informācijas par **kiberdrošību**. Kopumā var uzskatīt, ka plānotās rīcībpolitikas un pasākumi nav pietiekami sīki izstrādāti attiecībā uz to mērķu sasniegšanu, bez kā nav iespējams izveidot visaptverošu enerģētiskās drošības satvaru.

Iekšējais enerģijas tirgus

Latvijas galīgajā plānā ir minēta nepieciešamība uzturēt valsts enerģijas ražošanas jaudas, bet aizvien vairāk enerģijas ražot no atjaunojamajiem energoresursiem. Plānā noteikts, ka līdz 2030. gadam jāpanāk, ka elektrotīklu **starp savienojumu līmenis** ir vismaz 60 %, kas ir krietni vairāk par ES līmenī nosprausto mērķrādītāju. Latvija apzinās nepieciešamību nostiprināt iekšējo energotīklu un pārrobežu starpsavienojumus. Tāpat Latvija ir nodomājusi kāpināt Baltijas elektroenerģijas sistēmas integrāciju Eiropas elektroenerģijas tirgū, jo īpaši ar mērķi līdz 2025. gadam panākt sinhronizāciju ar Eiropas kontinentālo elektrotīklu. Visbeidzot, Latvijas mērķis ir turpināt izvērst atkrastes tīkla jaudu Baltijas jūrā, tostarp izmantojot pārrobežu atjaunojamo energoresursu projektus Baltijas enerģijas tirgus starpsavienojuma plāna (*BEMIP*) kontekstā.

Latvijas galīgajā plānā ir izklāstīti mērķrādītāji un mērķi attiecībā uz viedo elektroenerģijas skaitītāju uzstādīšanu un norādīti arī termiņi. Tomēr attiecībā uz viedajiem gāzes skaitītājiem nekāds mērķrādītājs nav izvirzīts. Plānā nav sniegta informācija un īstenošanas grafiks, kā iecerēts risināt vairākus **mazumtirgus** jautājumus, tostarp par viedtīkliem, pieprasījuma reakciju, elastību, uzkrāšanu, patērētāju tiesību aizsardzību, izkliedēto enerģijas ražošanu un konkurences noteiktām elektroenerģijas cenām un reāllaika cenu signāliem.

Latvija ir izvirzījusi mērķi atbalstīt sociāli visneaizsargātāko sabiedrības daļu, lai mazinātu elektroenerģijas cenu pieauguma iespējamo negatīvo ietekmi. Ir izklāstīti pašreizējie pasākumi, taču kvantitatīvs mērķis nav minēts. Turklāt Latvija ir nospraudusi mērķi līdz 2030. gadam to mājāsaimniecību īpatsvaru, kuras naudas trūkuma dēļ nevar atļauties uzturēt mājokli siltu, samazināt līdz mazāk nekā 7,5 % (ES vidējais rādītājs ir 8 %). Tomēr pašreizējais līmenis Latvijā jau ir 7,5 %, tāpēc šāds mērķis ir ļoti pieticīgs. Plānā nav sniegta pietiekami detalizēta informācija par to, kā šo mērķi sasniegt vai kādi pasākumi ir jāievieš.

Plānā iztirzāti pašreizējie centieni novērtēt potenciālos **enerģētiskās nabadzības** novēršanas pasākumus un risinājumus, ko 2023. gadā varētu iekļaut atjauninātajā plānā. Tā kā iekšzemes elektroenerģijas un gāzes tirgi ir nesen liberalizēti, Latvija negrasās nospraust citus mērķus elektroenerģijas un gāzes mazumtirgu integrēšanai.

Pētniecība, inovācija un konkurētspēja

Galīgajā NEKP Latvija savu 2030. gada indikatīvo pētniecības un inovācijas mērķrādītāju ir samazinājusi no 3 % līdz 2 % no IKP, un dekarbonizācijas mērķim iecerēts atvēlēt 25 %. Tomēr arī zemākā 2 % mērķrādītāja pamatā nav pietiekami konkrētu rīcībpolitisku pasākumu. Plānā ir minēti daži vispārīgi inovācijas atbalsta pasākumi, un iecerēts, ka tieši energoefektivitāte un atjaunojamo energoresursu enerģija būs pētniecības un inovācijas galvenās prioritātes. Iecerēts, ka vairums pasākumu tiks finansēti no ES fondiem; nav skaidri norādīts, kāds finansējums tiks piešķirts no valsts budžeta.

Latvija ir izvirzījusi dažus indikatīvus mērķus pētniecības, inovācijas un konkurētspējas dimensijā, un ir norādītas līdz 2030. gadam sasniedzamās mērķvērtības konkrētās jomās¹⁴. Tajā

¹⁴ Inovatīvu produktu apgrozījuma īpatsvars (> 14 %); inovatīvi aktīvu uzņēmumu īpatsvars (> 40 %); augsto tehnoloģiju nozaru eksporta īpatsvars (> 15 %); globālās konkurētspējas indekss (vieta

pašā laikā mērķu sasniegšanai paredzētie pasākumi nav pietiekami detalizēti. Pašreizējās ilgtspējas, rūpniecības un pētniecības un inovācijas rīcībpolitikas nav nepārprotami vērstas uz modernizācijas, energoefektivitātes un dekarbonizācijas mērķu sasniegšanai nepieciešamo tīro tehnoloģiju izstrādi un ieviešanu. Konkurētspējas aspektā izvirzītais mērķis ir spēja radīt un pārdot pieprasītus, zināšanietilpīgus produktus un pakalpojumus ar lielu pievienoto vērtību. Ar pētniecību un inovāciju saistīto darbību mērķis ir i) stiprināt pētniecības un inovācijas ieguldījumu enerģētikas un klimata mērķu sasniegšanā; ii) prioritizēt mērķtiecīgas investīcijas; iii) attīstīt sadarbību un koordināciju starp zinātni un rūpniecību pētniecības rezultātu komercializācijai un ieviešanai. Minēts arī, ka jāpalielina pārrobežu sadarbība, jo īpaši ar Baltijas valstīm un Ziemeļvalstīm, lai piesaistītu starptautiskos partnerus un investorus.

Lai gan pašlaik trūkst konkrētu pasākumu, kā nodrošināt minēto mērķu sasniegšanu, Latvija ir norādījusi, ka detalizētāks turpmākās rīcības plāns ar pasākumiem konkurētspējas celšanai tiks iekļauts Nacionālās industriālās politikas pamatnostādņēs 2021.–2027.gadam.

Latvijas galīgajā enerģētikas un klimata plānā ūdeņradis minēts kā viena no alternatīvajām degvielām, ar ko nākotnē varētu aizstāt naftas produktus transporta sektorā. Plānā pie prioritārajām jomām minēti inovatīvi atjaunīgās enerģijas tehnoloģiju risinājumi, piemēram, ūdeņraža ražošana un izmantošana, un norādīts, ka jāizstrādā rīcības plāns ūdeņraža infrastruktūras izveidei un jārada adekvāti tirgus nosacījumi.

Latvijas plānā ir norādīts, ka starp Eiropas Patentu birojā reģistrētajām valstīm Latvija ierindojas 39. vietā ar tikai 6,2 patentu pieteikumiem uz 1 milj. iedzīvotāju. No 2014. līdz 2017. gadam Eiropas Patentu birojā no 63 Latvijas rezidentu patentu pieteikumiem 11 (jeb 17 %) patentu reģistrēti viedās enerģētikas un tīro tehnoloģiju laukā. Turklāt no kopējā Latvijas zinātniskā personāla skaita aptuveni 1000 jeb 18 % ir saistīti ar pētniecību enerģētikas savienības prioritārajās jomās (enerģētika, būvniecība, klimats, vides inženiertehnoloģijas). Tikai 8 % no kopējā Latvijas zinātniskā personāla skaita ir enerģētikas pētnieki vārda tiešā nozīmē.

Latvija ir zināmā mērā iesaistījusies trijās energotehnoloģiju stratēģiskā plāna īstenošanas darba grupās: i) pozitīvas enerģijas bilances rajoni; ii) energosistēmas; iii) energoefektivitāte rūpniecībā. Paredzams, ka 2021.–2027. gada periodā indikatīvais finansējums energoefektivitātei, atjaunojamajiem energoresursiem, viedām energosistēmām un ilgtspējīgam transportam būs 93 % no kopējām ilgtspējīgas enerģijas P&I atvēlētajām investīcijām. Latvija nav izskaidrojusi ne katram īstenošanas plānam paredzētās darbības un iedalītos līdzekļus, ne to, kā energotehnoloģiju stratēģiskais plāns palīdzēs sasniegt nacionālos klimata un enerģētikas mērķus.

4. SASKANĪBA, RĪCĪBPOLITIKU SAVSTARPĒJĀ IETEKME UN INVESTĪCIJAS

Kopumā Latvijas galīgajā plānā nav konkrēti iztirzāta rīcībpolitikas dažādo dimensiju mijiedarbība, lai gan vairākas uzskaitītās rīcībpolitikas un pasākumi, visticamāk, ietekmēs arī citas dimensijas.

Plānā ir apskatīta rīcībpolitiku **sinerģija**, jo īpaši starp dekarbonizācijas (SEG un atjaunojamo energoresursu enerģija) un energoefektivitātes dimensijām. Latvija iecerējusi piegādes drošību

pasaulē) (< 40); investīcijas P&I (> 2 % no IKP); investīcijas P&I enerģētikas un klimata mērķu sasniegšanā un publiskās investīcijas pētniecībā, inovācijā un izstrādē (≥ 25 % no kopējām investīcijām); publiskais ārvalstu finansējums klimata, enerģētikas un transporta jomā (≥ 25 % no kopējā LV piesaistītā finansējuma).

kāpināt, lielākoties palielinot atjaunojamo energoresursu izmantošanu un veicot energoefektivitātes pasākumus. Piemēram, pasākumi, ar ko uzlabo energoefektivitāti ēku sektorā, būs vērsti uz atjaunojamo energoresursu enerģijas risinājumu integrēšanu, lai tā palielinātu ēku vispārējo energoefektivitāti. Galīgajā plānā ir sniegta informācija par plānoto rīcībpolitiku un pasākumu īstenošanai nepieciešamajām investīcijām, kas no 2021. līdz 2030. gadam sasniegs 8,2 miljardus euro (jeb aptuveni 2,7 % no IKP gadā). Investīciju galvenais avots joprojām būs ES finansējuma programmas. Ir aptvertas gandrīz visas investīciju jomas saskaņā ar 2019. gada Eiropas pusgada ziņojuma D pielikumu: ēku energoefektivitāte, investīcijas jaunu reģionālo centrālo siltumapgādes tīklu attīstībā, atjaunīgo tehnoloģiju izmantošanas veicināšana, infrastruktūras modernizācija, ilgtspējīgs transports, t. i., SEG emisiju samazināšana, atkritumu un notekūdeņu apsaimniekošanas efektivitātes uzlabošana.

Ir sniegts esošo **enerģijas subsīdiju** apraksts, kura pamatā ir starptautiski izmantotas definīcijas. Ir dota atsauce uz Eiropas Komisijas apzinātajām enerģijas subsīdiju kategorijām: i) izņēmumi un samazinājumi, nodokļu kredīti; ii) tiešie pārskaitījumi (piešķirumi, dotācijas, aizdevumi ar atvieglotiem nosacījumiem); iii) netiešie pārskaitījumi (jaudas mehānismi).

Galīgajā plānā trūkst analīzes par to, kāda ir mijiedarbība ar **gaisa kvalitātes** un gaisā emitēto emisiju rīcībpolitiku, un nav izklāstīts, kā rīcībpolitikas un pasākumi ietekmēs gaisa piesārņojumu. Mērķscenārijs prognozē, ka smalko daļiņu (PM_{2,5}) emisijas enerģētikas sektorā 2030. gadā būs samazinājušās par aptuveni 7,5 % salīdzinājumā ar 2016. gadu, lielākoties pateicoties energoefektivitātes pasākumiem. Vēja enerģijas izmantošana ļautu emisijas līdz 2030. gadam samazināt par 3 %. Tomēr plānā trūkst vispārīgāku prognožu par gaisa piesārņotājiem un skaidrojumu par izmantoto metodiku.

Galīgajā plānā ir sniegta sīkāka informācija, kādas konkrētas darbības plānotas attiecībā uz **aprites ekonomiku** nolūkā sekmēt SEG emisiju samazināšanos. Te ietilpst iedzīvotāju iesaistīšanas darbības un sabiedrības izglītošana par produktu vidisko ietekmi. Nākamajos NEKP vēlams šos aspektus pamatīgāk kvantificēt atbilstīgi jaunākajām zinātniskajām atziņām.

Plānā nav apskatīta ne **biodaudzveidība**, ne ekosistēmu pakalpojumu loma mitigācijas un adaptācijas kontekstā, ne iespējamie kompromisi klimata un enerģētikas rīcībpolitiku sakarā. Tajā trūkst analīzes par mijiedarbību starp klimata un enerģētikas rīcībpolitikām, jo īpaši attiecībā uz **bioenerģiju** un ilgtspējīgu apgādi ar biomasu, un par ietekmi uz ZIZIMM.

Latvija ir apņēmusies piemērot principu “**energoefektivitāte pirmajā vietā**”, pirms tiek pieņemti jebkādi enerģētiku ietekmējoši lēmumi par investīcijām vai rīcībpolitiku, tostarp arī attiecībā uz ES fondiem un nodokļiem. Ekonomikas ministrijas mērķis ir līdz 2022. gadam izstrādāt darbības vadlīnijas, kā veicama izmaksu un ieguvumu analīze. Principa “energoefektivitāte pirmajā vietā” piemērošana ir atzīta par svarīgu elementu, kas, ja to īsteno praksē, palīdzēs atraisīt energoekonomijas potenciālu arī citās nozarēs, piemēram, transportā un lauksaimniecībā.

NEKP nav aplūkots, kā dažus energoapgādes aspektus varētu ietekmēt **ar klimata pārmaiņām saistītie riski** (piem., dabas ugunsgrēku un vētru nodarīti postījumi elektrotīkliem, hidroenerģijas pieejamība). Tāpat trūkst informācijas par to, kā pielāgošanās nāktu par labu arī energoefektivitātei, piemēram, ēku siltumsaimniecībā.

Savā galīgajā plānā Latvija ir iekļāvusi sadaļu par plānoto rīcībpolitiku un pasākumu ietekmi uz nodarbinātību; tomēr novērtējums par ietekmi uz sociālajiem aspektiem ir skops. Kopumā energoefektivitātes un atjaunojamo energoresursu rīcībpolitiku īstenošana līdz 2030. gadam varētu dot vidēji līdz 4600 jaunu darbvietu un apmēram 6100 netiešo darbvietu. Plāna galīgā

versija pilnībā atbilst **datu pārredzamības** prasībām un tajā ir pareizi izmantota Eiropas statistika.

5. NORĀDES PAR NACIONĀLĀ ENERĢĒTIKAS UN KLIMATA PLĀNA ĪSTENOŠANU UN SAIKNI AR ATVESEĻOŠANOS NO COVID-19 KRĪZES

Latvijai ir bez kavēšanās jāuzsāk īstenot savu galīgo integrēto nacionālo enerģētikas un klimata plānu, par ko tā Eiropas Komisijai paziņoja 2020. gada 3. februārī. Šajā sadaļā Latvijai ir sniegtas dažas norādes par īstenošanas gaitu.

Tāpat šajā sadaļā aplūkota arī saikne starp galīgo plānu un atveseļošanos no Covid-19 krīzes, proti, norādīts, kurus iespējami prioritāros klimata un enerģētikas rīcībpolitikas pasākumus Latvija varētu apsvērt, Atveseļošanas un noturības mehānisma ietvaros izstrādājot savu nacionālo atveseļošanas un noturības plānu¹⁵.

Norādes par nacionālā enerģētikas un klimata plāna īstenošanu

Plānā Latvija apliecina, ka tās 2030. gadam izvirzītais **siltumnīcefekta gāzu emisijas** samazinājuma mērķrādītājs ne-ETS nozarēs atbilstīgi Kopīgo centienų regulai ir -6 % salīdzinājumā ar 2005. gadu. Plānā prognozēts, ka šis mērķrādītājs tiks sasniegts ar pašreizējiem pasākumiem.

Latvijas devums 2030. gadam nospraustā ES atjaunojamo energoresursu mērķrādītāja sasniegšanā ir pietiekami vērienīgs salīdzinājumā ar to īpatsvaru, kas izriet no Pārvaldības regulas II pielikumā dotās formulas. Turpretī Latvijas devums 2030. gada energoefektivitātes mērķrādītāja sasniegšanā vērtējams kā pieticīgs. Tas nozīmē, ka Latvija varētu rīcībpolitiku un pasākumus gan atjaunojamo energoresursu, gan energoefektivitātes jomā vēl pilnveidot un stiprināt un tādējādi palīdzēt ES sasniegt klimata un enerģijas mērķrādītājus un stiprināt zaļo pārkārtošanos.

Atjaunojamo energoresursu jomā Latvija ir apņēmusies līdz 2030. gadam atjaunojamo energoresursu īpatsvaru bruto enerģijas galapatēriņā palielināt līdz 50 %. Tomēr, ja atjaunojamo energoresursu ieviešanas temps palēnināsies, pastāv risks, ka Latvijai šo devumu realizēt neizdosies. Tāpēc Latvijai būtu lietderīgi noteikt specifiskas rīcībpolitikas un pasākumus un noskaidrot, kādus vēl resursus tā varētu mobilizēt, lai sasniegtu mērķus atjaunojamo energoresursu jomā. Šajā ziņā sevišķi liela nozīme būtu ekonomiski ilgtspējīgām atbalsta shēmām un pareizi plānotiem pasākumiem elektroenerģijas, siltumapgādes un transporta sektoros. Īpaša uzmanība ir jāpievērš transportam, lai būtu iespējams tikt galā ar elektromobilitātes uzdevumiem, panākt strauju pāreju uz atjaunojamiem energoresursiem dažādos transporta veidos un radīt moderno biodegvielu izmantošanas iespējas. Īstenošanas kapacitāti varētu vēl uzlabot, proti, noskaidrot, kāds piemērots veicinošais satvars sekmētu atjaunojamo energoresursu enerģijas pašpatēriņu un atjaunīgās enerģijas kopienas un kā vienkāršot administratīvo un regulatīvo kārtību. Atjaunojamo energoresursu plašāku izmantošanu

¹⁵ 2020. gada 17. septembrī Komisija nāca klajā ar 2021. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģiju (COM/2020/575 final), kā arī ar norādēm, kas palīdzētu dalībvalstīm saskanīgi sagatavot un iesniegt savus atveseļošanas un noturības plānus neatkarīgi no Eiropas Parlamentā un Padomē notiekošajām sarunām par Atveseļošanas un noturības mehānismu (Komisijas dienestu darba dokuments *Guidance to Member States – Recovery and resilience plans*, SWD (2020) 205 final).

siltumapgādes sektorā varētu veicināt, lielāku uzmanību veltot saiknei starp siltumapgādes sistēmu modernizēšanu un ēku renovāciju un tādu vietējo atjaunojamo energoresursu apgūšanu, kas nav biomasas (apkārtējās vides siltums, ģeotermālais siltums, saules siltums). Latvija gūtu ievērojamu labumu arī no tālākas aktīvas reģionālās sadarbības tādos jautājumos kā atkrastes vēja enerģijas plašāka apguve¹⁶, elektromobilitāte, modernās biodegvielas un citas atjaunojamo energoresursu jomas, kā arī no ES fondu lietderīgas apgūšanas. Tā kā enerģētikas sektorā biomasas īpatsvars ir augsts, pastāvīgi jāseko līdzi biomasas ilgtspējīgai izmantošanai un tās faktiskajai ietekmei uz oglekļa piesaistītājiem.

Runājot par **energoefektivitāti**, Latvijai par labu nāktu papildu rīcībpolitikas un pasākumi, ar ko līdz 2030. gadam panākt vēl papildu enerģijas ietaupījumus, ņemot vērā tās lielo neizmantoto energoekonomijas potenciālu, jo īpaši transportā, ēku sektorā un rūpniecībā. Ja šo pasākumu pamatā liktu esošās, sevi jau pierādījušās rīcībpolitikas un instrumentus (piemēram, ēku renovācijas programmas un energoefektivitātes pasākumus rūpniecībā), to ietekmi varētu vēl pavairot. Energoefektivitātes pienākuma shēmas plānotā attiecināšana uz siltumenerģijas piegādātājiem un degvielas/kurināmā piegādātājiem 2021.–2030. gada periodā varētu būt izmaksefektīvs veids, kā panākt Energoefektivitātes direktīvas 7. pantā prasītos enerģijas ietaupījumus un sniegt daudzējādus ieguvumus patērētājiem.

Ēku energoefektivitātes uzlabošanai ir liels potenciāls kāpināt energoekonomijas tempus un sekmēt ekonomikas atveseļošanos pēc Covid-19 pandēmijas. Pateicoties **renovācijas viļņa** iniciatīvas¹⁷ dotajam impulsam, Latvijai ir iespējas esošā ēku fonda energoefektivitāti centīgāk uzlabot ar labi izstrādātiem pasākumiem, mērķrādītājiem un darbībām, tajā pašā laikā pienācīgu ievērību veltot enerģētiskajai nabadzībai. Papildu atbalstu publisko un privāto ēku renovācijai varētu sniegt, vairāk izmantojot publisko finansējumu un ar ES un valsts budžeta līdzekļiem piesaistot arī privātās investīcijas, tā kombinējot piešķirumus, aizdevumus, garantijas un aizdevumu subsīdijas. Šajā ziņā projektu sagatavošanā noderīgs rīks varētu būt iniciatīvas “InvestEU” tehniskās palīdzības instruments *ELENA*. Saskaņā ar Ēku energoefektivitātes direktīvas 2.a pantu Latvijai ir jāsatrūkst pamatīga un visaptveroša ilgtermiņa renovācijas stratēģija. Ilgtermiņa renovācijas stratēģijā ir jāizklāsta ceļvedis, kā līdz 2050. gadam sasniegt dekarbonizāciju, jānosprauž vērienīgi renovācijas atskaites punkti 2030., 2040. un 2050. gadam, jāparedz izmērāmi progresu mērīšanas indikatori, paredzamie ieguvumi gan enerģētikas, gan plašākā griezumā, ēku fonda renovēšanas pasākumi un darbības, pamatīgi jāiztirzā finansiālie aspekti un jāparedz publisko un privāto investīciju mobilizēšanas mehānismi.

Latvijas enerģētikas nozarei svarīgi būtu arī citi pasākumi, kas palīdzētu sasniegt **enerģētiskās drošības** mērķus, piemēram, pasākumi, ar ko nodrošinātu sistēmas noturību un elastību un saglabātu un stiprinātu kiberdrošību. Latvijai vajadzētu koncentrēties uz visu to investīciju un pasākumu strauju īstenošanu, kas ir nepieciešami, lai kopā ar Lietuvu un Igauniju nodrošinātu sinhronizāciju ar Eiropas kontinentālo tīklu. Tā kā paredzams ievērojams atjaunojamo

¹⁶ Šajā kontekstā Komisija saistītos jautājumus palīdzēs risināt gaidāmajā Atkrastes atjaunīgās enerģijas stratēģijā, kurā tiks apzinātas galvenās darbības tādās jomās kā jūras telpiskā plānošana, tehnoloģiju izvērsšana lielākā mērogā un jauna pieeja infrastruktūras plānošanai un atkrastes atjaunīgo jaudu kāpināšanai.

¹⁷ Paziņojums “Eiropas Renovācijas vilnis – par zaļākām ēkām, jaunām darbvietām un labāku dzīvi”, COM(2020)662 un SWD(2020)550.

energoresursu elektroenerģijas ražošanas pieaugums, var būt nepieciešami detalizētāki apsvērumi un pasākumi, kā nodrošināt ražošanas pietiekamību reģionālā perspektīvā.

Runājot par **iekšējo tirgu**, Latvijai, gatavojoties pilnībā funkcionējošam, konkurenciālam elektroenerģijas tirgum, vajadzētu pamatīgāk pārraudzīt un analizēt konkurenci mazumtirgos. Tas panākams, i) izstrādājot un ieviešot mehānismu, kas ļauj izsekot dinamikai un faktiskajam progresam; ii) ieviešot potenciālus korekcijas pasākumus. Ir ļoti svarīgi atbalstīt elektroenerģijas mazumtirgus turpmāku attīstību, sekmēt konkurenci, nospraūžot konkrētus mērķrādītājus un termiņus, un īstenot reālus energosistēmas digitalizācijas un patērētāju iespēcināšanas pasākumus. Te var minēt pasākumus, kas saistīti ar sistēmas elastības nodrošināšanu, pieprasījumreakciju, akumulēšanu, reāllaika cenu signāliem, patērētāju aizsardzību, energokopienām un atjaunojamo energoresursu enerģijas nediskriminējošu integrēšanu, kā arī izmērāmus indikatorus, pēc kuriem novērtē gūto progresu.

Latvijai vajadzētu izstrādāt nacionālas enerģētikas rīcībpolitikas un pasākumus **pētniecības, inovācijas un konkurētspējas** jomā. Tas palīdzētu sasniegt gan valsts mērķi — līdz 2030. gadam panākt, ka kopējie pētniecībai un inovācijai paredzētie tēriņi ir 2 % no IKP —, gan Eiropas zaļā kursa mērķus. Ir vajadzīgi īpaši regulatīvi pasākumi, lai nākamajā desmitgadē atraisītu pētniecību un inovāciju privātajā sektorā.

Latvijai būtu jānodrošina, ka visas investīcijas, kas domātas nacionālā enerģētikas un klimata plāna īstenošanai, ir saskaņā ar nacionālajiem, reģionālajiem vai vietējiem **gaisa piesārņojuma** mazināšanas plāniem, piemēram, valsts gaisa piesārņojuma ierobežošanas programmu un relevantajiem gaisa kvalitātes pārvaldības plāniem.

Latvija lēš, ka nacionālā enerģētikas un klimata plāna rīcībpolitiku un pasākumu īstenošanai no 2021. līdz 2030. gadam būs **vajadzīgas investīcijas** aptuveni 8,2 miljardu euro apmērā (aptuveni 2,7 % no IKP gadā). Investīciju galvenais avots joprojām būs ES finansējuma programmas. Investīciju vajadzības pa nozarēm ir šādas: 1,7 miljardi euro ēku energoefektivitātei; 1,6 miljardi euro energoefektivitātei un atjaunojamo energoresursu izmantošanai centralizētajā siltumapgādē un aukstumapgādē; 1 miljards euro enerģētikas nozares dekarbonizācijai un 1 miljards euro ilgtspējīgam transportam; 0,8 miljardi euro energoinfrastrukturai. Lai Latvija sasniegtu savus enerģētikas un klimata mērķus, tai investīcijas būtu jānovirza šīm prioritātēm.

Latvija tiek aicināta turpināt pašreizējo **reģionālo sadarbību**, jo īpaši ar pārējām Baltijas jūras reģiona valstīm, nolūkā intensificēt domu apmaiņu un iniciatīvas, kas sekmēs nacionālā enerģētikas un klimata plāna īstenošanu, jo īpaši relevantajos pārrobežu jautājumos, tostarp tajos, ko pārzina **BEMIP** augsta līmeņa grupa. Tāpat Latvijai vajadzētu labāk izmantot **daudzlīmeņu klimata un enerģētikas dialogu** potenciālu nolūkā aktīvi sadarboties ar reģionālajām un vietējām iestādēm, sociālajiem partneriem, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, uzņēmēju aprindām, investoriem un citām ieinteresētajām personām un apspriest dažādos scenārijus, ko paredz klimata un enerģētikas rīcībpolitikas.

Latvijai derētu arī pamatīgāk analizēt **taisnīgas un godīgas pārkārtošanās** aspektus, proti, sagatavot visaptverošāku novērtējumu par plānā paredzēto mērķu, rīcībpolitiku un pasākumu ietekmi uz sociālo jomu, nodarbinātību un prasmēm.

Tā kā salīdzinoši daudz Latvijas mājsaimniecību apdraud **enerģētiskā nabadzība**, ir svarīgi arī turpmāk sekot līdzi situācijas attīstībai un izstrādāt mērķtiecīgas rīcībpolitikas un pasākumus. Latvija tiek mudināta iepazīties ar Komisijas 2020. gada 14. oktobra ieteikumu par enerģētisko nabadzību un tam pievienoto dienestu darba dokumentu, kurā sniegtas norādes, kā enerģētisko nabadzību definēt un kvantificēt un kāds ES līmeņa atbalsts ir pieejams dalībvalstu enerģētiskās nabadzības apkarošanas rīcībpolitikām un pasākumiem. Renovācijas viļņa iniciatīva ir iespēja intensīvāk risināt enerģētiskās nabadzības problēmu, ar konkrētiem pasākumiem uzlabojot esošā ēku fonda energoefektivitāti. Enerģētisko nabadzību varētu apkarot arī ar īpašu atbalstu sociāli inovatīviem risinājumiem un sociālajiem uzņēmumiem, kas strādā pie šīs problēmas risināšanas (piemēram, informēšana par enerģētikas jautājumiem, bezdarbnieku pārkvalificēšana par enerģētikas konsultantiem, atbalsts sociālo kooperatīvu zaļajiem projektiem, tādu energoekonomisku ierīču iegāde, ko izīrē sociālie kooperatīvi).

Latvijai vajadzētu paplašināt un atjaunināt ziņojumus par **enerģijas subsīdijām** un turpināt īstenot konkrētus pasākumus šo subsīdiju (īpaši fosilā kurināmā subsīdiju) pakāpeniskai izbeigšanai līdz 2030. gadam. Zaļā pārkārtošanās Latvijā noritētu daudz efektīvāk, ja bez liekas kavēšanās tiktu izbeigtas NEKP un jaunākajās Komisijas analīzēs apzinātās fosilā kurināmā subsīdijas. Tas nozīmē, ka jāpilnveido un jāīsteno konkrēti plāni ar attiecīgiem termiņiem, un jāizmanto pasākumi, kuru mērķis ir mazināt risku, ka mājsaimniecības nonāks enerģētiskā nabadzībā.

Latvijai būtu jānodrošina, ka visas investīcijas, kas domātas nacionālā enerģētikas un klimata plāna īstenošanai, ir saskaņā ar nacionālajiem, reģionālajiem vai vietējiem **gaisa piesārņojuma mazināšanas** plāniem, piemēram, valsts gaisa piesārņojuma ierobežošanas programmu un relevantajiem gaisa kvalitātes pārvaldības plāniem.

Plāna īstenošanā Latvijai vajadzētu **pēc iespējas lietderīgāk izmantot dažādos pieejamos finansējuma avotus**, proti, kombinēt visos līmeņos pieejamo un palielināto finansējumu (nacionālais un vietējais finansējums, kā arī ES finansējums) un piesaistīt privāto finansējumu. I pielikuma 1. un 2. tabulā sniegts pārskats par ES finansējuma avotiem, kas Latvijai, visticamāk, būs pieejami nākamajā daudzgadu finansēšanas periodā (2021–2027), un ES finansējumu, kas domāts visām dalībvalstīm un uzņēmumiem. Eiropadome ir apņēmusies nākamajā periodā klimata pasākumus integrēt visās ES programmās un instrumentos un vismaz 30 % no ES finansējuma atvēlēt klimata mērķiem. Tajā pašā laikā ES izdevumiem vajadzētu būt saskaņā ar Parīzes nolīgumu un Eiropas zaļā kursa principu “nekaitēt”. ES līmenī Latvijai būs pieejams finansējums no Inovāciju fonda un Modernizācijas fonda, kā arī no kvotu izsoļu ieņēmumiem ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas ietvaros.

Saikne ar atveseļošanas no Covid-19 krīzes

Lielākā daļa dalībvalstu galīgo nacionālo enerģētikas un klimata plānu tika izstrādāti pirms Covid-19 krīzes, un šajā dienestu darba dokumentā Latvijas plāns ir vērtēts šādā kontekstā. Tomēr Latvijas galīgā integrētā nacionālā enerģētikas un klimata plāna īstenošanā būs pilnībā jāņem vērā pašreizējā situācija, proti, atveseļošanās pēc Covid-19 krīzes.

Atveseļošanas un noturības mehānisma kontekstā (iecerēts, ka tas sāks funkcionēt 2021. gada 1. janvārī) **galīgais plāns ir tā bāze, uz kuras Latvija var savā atveseļošanas un noturības plānā iestrādāt ar klimatu un enerģētiku saistītos aspektus** un sasniegt plašākos Eiropas zaļā kursa mērķus.

Konkrētāk, vajadzētu pēc iespējas drīzāk īstenot plānā uzskaitītos realizēšanai gatavos investīciju projektus un būtiskākās veicinošās reformas, kas cita starpā domātas, lai novērstu šķēršļus investēšanai. Saikne starp investīcijām un reformām valsts atveseļošanas un noturības plānos ir sevišķi būtiska tāpēc, ka tikai tā iespējams nodrošināt atveseļošanas īstermiņā un vidējā termiņā un stiprināt noturību ilgtermiņā. Konkrētāk, dalībvalstu atveseļošanas un noturības plānos būtu efektīvi jārisina rīcībpolitiskie uzdevumi, kas izklāstīti Padomes pieņemtajos konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos.

Turklāt **Komisija dalībvalstis stingri mudina savos atveseļošanas un noturības plānos paredzēt investīcijas un reformas vairākās prioritārās jomās**¹⁸. Konkrētāk, tādas iniciatīvas kā “Progresīvāka enerģētika”, “Renovācija” un “Uzlāde un uzpilde” ir tieši saistītas ar enerģētikas un klimata pasākumiem un ar galīgo nacionālo enerģētikas un klimata plānu saturu. Klimata un enerģētikas pārkārtošanā visās dalībvalstīs liela nozīme būs iniciatīvai “Pārqualifikācija un kvalifikācijas celšana”.

Savukārt atveseļošanas un noturības mehānisms pavērs Latvijai izdevības paātrināt zaļo pārkārtošanos, vienlaikus veicinot ekonomikas atveseļošanu. Lai ievērotu Eiropadomes apņemšanos sasniegt klimata politikas integrēšanas mērķrādītāju 30 % apmērā attiecībā gan uz daudzgadu finanšu shēmu, gan *Next Generation EU*, Latvijas atveseļošanas un noturības plānā vismaz 37 % no izdevumiem jābūt saistītiem ar klimatu. Reformām un investīcijām būtu efektīvi jārisina rīcībpolitikas problēmas, kas izklāstītas Eiropas pusgada ietvaros pieņemtajos konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos, un jāatbilst principam “nekaitēt”.

Balstoties uz Latvijas galīgo nacionālo enerģētikas un klimata plānu un uz investīciju un reformu prioritātēm, kas attiecībā uz Latviju apzinātas Eiropas pusgada ietvaros, **Komisijas dienesti aicina Latviju nacionālā atveseļošanas un noturības plāna izstrādē apsvērt šādus ar klimatu un enerģētiku saistītus investīciju un reformu pasākumus:**

- pasākumi, ar ko paātrina ēku pilnīgu renovāciju un uzlabo energoefektivitāti gan rūpniecībā, gan siltumapgādes un aukstumapgādes nozarē;
- pasākumi, ar ko uzlabo energoefektivitāti un atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanu transportā, tostarp attīsta elektromobilitātes infrastruktūru un atbalsta pāreju uz citiem transporta veidiem; pasākumi *Rail Baltica* pabeigšanai;
- pasākumi, ar ko sekmē atjaunojamo energoresursu enerģijas plašāku ieviešanu un integrēšanu, tostarp pasākumi, kas veicina atjaunojamo energoresursu izmantošanu ēkās; pasākumi, ar ko pakāpeniski izbeidz nodokļu atvieglojumus fosilajam kurināmajam/degvielām un ar ko siltumtarifus un automobiļu nodokļus salāgo ar emisiju intensitāti; sadarbībā ar citām attiecīgajām dalībvalstīm — investīcijas un pasākumi, kas nepieciešami, lai līdz 2025. gadam notiktu sinhronizācija ar Eiropas kontinentālo elektrotīklu.

Šiem pasākumiem ir indikatīvs raksturs, un šis uzskaitījums nav izsmeļošs. Tie uzlūkojami par orientieriem nacionālā enerģētikas un klimata plāna izstrādē. Tie neskar Komisijas nostāju attiecībā uz ierosinātajām darbībām. Cita starpā šai nostājai vajadzēs atbilst saskaņotajam tiesību akta tekstam par atveseļošanas un noturības mehānismu.

¹⁸

Sk. 2021. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģiju (COM/2020/575 final), 9.–12. lpp.

**I PIELIKUMS: LATVIJAI DOMĀTAIS POTENCIĀLAIS FINANSĒJUMS NO ES
AVOTIEM 2021.–2027. GADĀ**

1. tabula. Pieejamie ES līdzekļi 2021.–2027. gadā: izdevumu saistības miljardos euro

Programma	Summa	Piezīmes
Kohēzijas politikas fondi (ERAF, ESF+, Kohēzijas fonds)	4,3	Faktiskajās cenās. Ietilpst finansējums Eiropas teritoriālajai sadarbībai (ETS). Neietilpst uz Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu pārvestās summas.
Kopējā lauksaimniecības politika — Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai un tiešie maksājumi no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda.	3,3	Faktiskajās cenās. Izdevumu saistības saskaņā ar daudzgadu finanšu shēmu.
Atveseļošanas un noturības mehānisms	1,9	2018. gada cenās. Indikatīvais piešķirumu apjoms, summa 2021.–2022. gadā un aplēstās 2023. gada izdevumu saistības. Pamatojoties uz Komisijas 2020. gada vasaras IKP prognozēm.
Taisnīgas pārkārtošanās fonds	0,2	2018. gada cenās. Izdevumu saistības saskaņā gan ar daudzgadu finanšu shēmu (DFS), gan <i>Next Generation EU</i> .
Modernizācijas fonds	0,1	Aplēse: 7/10 no iedalītajām ETS kvotām dos ieņēmumus Modernizācijas fondam, un šie līdzekļi jau ir provizoriski iedalīti dalībvalstīm par 2021.–2030. gada periodu, pieņemot, ka oglekļa cena būs 20 euro tonnā.
ETS izsoļu ieņēmumi	0,3	Indikatīvi: vidējie faktiskie ieņēmumi no izsolēm 2018. un 2019. gadā, kas pareizināti ar septiņi. Summas 2021.–2027. gadā būs atkarīgas no izsolīto kvotu daudzuma un cenās.

2. tabula. Visām dalībvalstīm pieejamie ES līdzekļi 2021.–2027. gadā miljardos euro

Programma	Summa	Piezīmes
“Apvārsnis Eiropa”	91,0	Faktiskajās cenās. Ietver <i>Next Generation EU</i> kredītus.
<i>InvestEU</i>	9,1	Faktiskajās cenās. Izdevumu saistības saskaņā gan ar daudzgadu finanšu shēmu (DFS), gan <i>Next Generation EU</i> . Ietver <i>InvestEU</i> fondu (budžeta garantijas publiskajām un privātajām investīcijām) un konsultāciju centru (tehniskās konsultācijas). Neietver apropriācijas, kas labuma guvējiem pieejamas ar īstenošanas partneru, piemēram, Eiropas Investīciju bankas, starpniecību.
Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments • Transports • Enerģētika	24,1 5,8	Faktiskajās cenās. Izdevumu saistības transportam ietver no Kohēzijas fonda pārvestus līdzekļus. Neietilpst Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta militārās mobilitātes finansējums, kas paredzēts divējāda lietojuma infrastruktūrai.
Atveseļošanas un noturības mehānisms	360,0	2018. gada cenās. Neiedalītas aizdevumu saistības. Aizdevumi katrai dalībvalstij nepārsniegs 6,8 % no tās nacionālā kopienākuma.
Tehniskā atbalsta instruments	0,9	Faktiskajās cenās.
Vides un klimata pasākumu programma (<i>LIFE</i>)	5,4	Faktiskajās cenās.
Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai	8,2	Faktiskajās cenās. Saistības saskaņā ar <i>Next Generation EU</i> .
Inovācijas fonds	7,0	Aplēse: 7/10 no iedalītajām ETS kvotām dos ieņēmumus Inovācijas fondam 2021.–2030. gada periodā, pieņemot, ka oglekļa cena būs 20 euro tonnā.

Piezīme par abām tabulām.

Skaitļi, kas norādīti pie ES budžetam relevantajām programmām ietver gan priekšlikumus saskaņā ar gaidāmo daudzgadu finanšu shēmu, gan papildu līdzekļus no instrumenta *Next Generation EU*, kas ES budžetā neietilpst, ja vien nav norādīts citādi.

Šajā dokumentā minēto skaitļu pamatā ir Eiropadomes 2020. gada 17.–21. jūlija sanāksmes secinājumi. Tomēr tie neskar iznākumu notiekošajām Eiropas Parlamenta un Padomes diskusijām par atveseļošanas paketes elementiem, t. sk. daudzgadu finanšu shēmu, nozaru programmām, to struktūru un budžeta finansējumu, kuras noslēgsies saskaņā ar attiecīgo pieņemšanas procedūru.

Lielākoties klimata un enerģētikas pārkārtošana ir tikai viens no minēto fondu mērķiem. Tomēr Eiropadome ir apņēmusies nākamajā periodā klimata pasākumus integrēt visās ES programmās un instrumentos un vismaz 30 % no ES finansējuma atvēlēt klimata mērķiem. ES izdevumiem vajadzētu būt saskaņā ar Parīzes nolīgumu un Eiropas zaļā kursa principu “nekaitēt”.

Dažas no 2. tabulā uzskaitītajām programmām finansējumu sagādā, izmantojot atklātus uzaicinājumus uzņēmumiem, nevis publiskās pārvaldes iestādēm.

II PIELIKUMS. DETALIZĒTS NOVĒRTĒJUMS PAR TO, KĀ IZPILDĪTI KOMISIJAS IETEIKUMI

Ieteikumi		Novērtējums	
Dekarbonizācija: SEG	Pilnīgāk izstrādāt stratēģiju, kā ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas neaptvertajās nozarēs sasniegt savu 2030. gada siltumnīcefekta gāzu mērķrādītāju: -6 % salīdzinājumā ar 2005. gadu. Cita starpā skaidrāk formulēt, kādas darbības veicamas izklāstīto rīcībpolitiku īstenošanai, un uz Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) 2018/841 izklāstīto uzskaites noteikumu pamata analizēt zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības nozares lomu.	Nav izpildīts	Latvija nav sniegusi informāciju par to, kā tā pilnveidos stratēģiju, kā ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas neaptvertajās nozarēs sasniegt savu 2030. gada siltumnīcefekta gāzu mērķrādītāju. Plānā nav minēts, kādas darbības veicamas izklāstīto rīcībpolitiku īstenošanai un zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības nozares lomas analīzei. Plānā nav norādīts, vai Latvija nodomājusi izmantot ZIZIMM elastību.
Dekarbonizācija: atjaunojamie energoresursi	Izvirzīt daudz vērīenīgākus uzdevumus 2030. gadam, proti, noteikt, ka atjaunojamās enerģijas īpatsvaram, kas būs Rumānijas devums Savienības 2030. gada atjaunojamās enerģijas mērķrādītāja sasniegšanā, jābūt vismaz 50 %, kā tas izriet no Regulas (ES) 2018/1999 II pielikumā dotās formulas.	Pilnībā izpildīts	Atjaunojamo energoresursu jomā Latvija ir nākusi klajā ar vērīenīgāku ieceri — 50 % līdz 2050. gadam.
	Tā kā minētā mērķrādītāja kopīga sasniegšana prasa lielākus pūliņus, integrētā nacionālā enerģētikas un klimata plāna galīgajā redakcijā iekļaut indikatīvu trajektoriju, pēc kuras vadoties, tiek sasniegti visi Regulas (ES) 2018/1999 4. panta a) punkta 2) apakšpunktā minētie atsaucē punkti atbilstoši minētajam īpatsvaram.	Izpildīts daļēji	Latvija ir norādījusi indikatīvu trajektoriju, pēc kuras vadoties, tiek sasniegti visi Regulas (ES) 2018/1999 4. panta a) punkta 2) apakšpunktā minētie atsaucē punkti un līdz ar to 2030. gadā nepieciešamais atjaunojamo energoresursu devums. Tomēr nav norādītas sektorālās trajektorijas un tehnoloģijas, kas būtu pamatā atsaucē punktiem un virzībai uz kopējā atjaunojamo energoresursu devuma realizēšanu.

	Izklāstīt detalizētas un kvantificētas rīcībpolitikas un pasākumus, kas atbilst Direktīvā (ES) 2018/2001 noteiktajiem pienākumiem un kas ļautu šo devumu realizēt savlaicīgi un izmaksefektīvi.	Izpildīts daļēji	Latvija ir izklāstījusi daudzas iecerētas rīcībpolitikas un vēlamos pasākumus. Tomēr apraksts ir vispārīgs, trūkst konkrētu rīcībpolitisko pasākumu un instrumentu, kvantificētu rezultātu un aktoru. Ir minēti tikai nedaudzi specifiski atjaunojamajiem energoresursiem veltīti pasākumi, kas drīzāk turpina jau esošos pasākumus, un nav minēti atjauninājumi un papildu pūliņi, kas būtu vajadzīgi plānotā 2030. gada devuma sasniegšanai. Konkrētie pasākumi nepietiekami aptver sektorus un apakšsektoros. Kopumā plānā iekļautie pasākumi galvenokārt ir esošie pasākumi, tāpēc ar tiem var nebūt gana, lai sasniegtu iecerēto 2030. gada devumu — 50 %.
	Izklāstīt detalizētus pasākumus, kā tiks sasniegts Direktīvas (ES) 2018/2001 23. pantā noteiktais indikatīvais mērķrādītājs siltumapgādes un aukstumapgādes sektorā un Direktīvas (ES) 2018/2001 25. pantā noteiktais mērķrādītājs attiecībā uz transporta nozari.	Nav izpildīts	Latvija ir apņēmusies vidēji par 0,55 procentpunktiem gadā palielināt AER īpatsvaru siltumapgādē un aukstumapgādē. Tomēr ierosinātā trajektorija rāda, ka faktiskais palielinājums gadā būs tikai par 0,42 procentpunktiem, proti, no 53,4 % 2020. gadā līdz 57,59 % 2030. gadā.
	Sniegt sīkāku informāciju par labvēlīgu regulējumu un pasākumiem, kas sekmē atjaunojamās enerģijas pašpatēriņu un atjaunojamās enerģijas kopienas, kā paredzēts Direktīvas (ES) 2018/2001 21. un 22. pantā.	Nav izpildīts	Latvija apliecinā vājadzību palielināt pašpatērtāju īpatsvaru un nodrošināt tiem labvēlīgu regulatīvo satvaru. Tomēr nav skaidrs, kā tas tiks panākts. Trūkst arī informācijas par atjaunojamo energoresursu enerģijas kopienām labvēlīgu regulatīvo satvaru.
Energoefektivitāte	Energoefektivitātes jomā izvirzīt vērienīgākus uzdevumus, jo īpaši attiecībā uz primārās enerģijas patēriņa samazināšanu. To sekmēt ar rīcībpolitikām un pasākumiem, kas dotu papildu enerģijas ietaupījumus, lai sasniegtu Savienības energoefektivitātes mērķrādītāju 2030. gadam.	Lielā mērā izpildīts	Latvija ir kāpinājusi ieceru vērienu attiecībā uz primārās enerģijas patēriņa samazināšanu, bet nav mainījusi savu devumu enerģijas galapatēriņa samazināšanā. Rīcībpolitikas pasākumi šķiet visaptveroši un piemēroti energoefektivitātes ieceru sasniegšanai, ar nosacījumu, ka būs pieejams finansējums.
	Sīkāk aprakstīt plānotās rīcībpolitikas, jo īpaši ēku un transporta sektorā, kā arī sniegt konkrētus aprēķinus par enerģijas ietaupījumiem, kas tiks panākti līdz 2030. gadam ar esošajiem un plānotajiem rīcībpolitiskajiem pasākumiem, un norādīt attiecīgo investīciju laika grafiku.	Izpildīts daļēji	4. pielikumā ir sniegts visaptverošs pārskats par rīcībpolitikām dažādos sektoros (jo īpaši ēku un transporta sektorā), tomēr nav sniegta informācija par ietekmi un par to, kādas investīcijas paredzētas katram rīcībpolitiskajam pasākumam (izņemot dažus), tāpēc ir grūti novērtēt, kāda būs šo pasākumu ietekme. Latvija ir krietni pilnveidojusi informāciju par ēku fonda

			renovāciju, un tā tiks vēl precizēta vēl neiesniegtajā nacionālajā ilgtermiņa renovācijas stratēģijā.
Enerģētiskā drošība	Norādīt pasākumus, kas palīdz sasniegt enerģētiskās drošības mērķus energoavotu dažādošanas un enerģētiskās atkarības mazināšanas jomās, tostarp pasākumus, kas nodrošina elastīgumu; te ietilpst arī novērtējums par to, kā ierosinātās rīcībpolitikas un pasākumi nodrošina, ka tiek sasniegti enerģētiskās atkarības samazināšanas mērķrādītāji. Novērtējot resursu pietiekamību elektroenerģijas sektorā, ņemt vērā reģionālo kontekstu.	Izpildīts daļēji	Vairums plānā minēto rīcībpolitiku un pasākumu ir vispārīgi, un nav norādīti konkrēti termiņi. Latvija nav pilnā mērā izpildījusi Komisijas ieteikumu izstrādāt pasākumus, kas vairotu konkurenci mazumtirgos, un nav novērtējusi, kā elastības nodrošināšanas pasākumi ietekmēs enerģētisko drošību.
Iekšējais enerģijas tirgus	Definēt tālredzīgus mērķus un mērķrādītājus attiecībā uz tirgus integrāciju, it īpaši pasākumus, kas vairo konkurētspēju un mazumtirgos vairo konkurētspēju.	Izpildīts daļēji	Latvija ir iecerējusi līdz 2030. gadam panākt vismaz 60 % starpsavienotības līmeni un ir norādījusi arī mērķrādītājus, mērķus un grafiku attiecībā uz viedo elektroenerģijas skaitītāju uzstādīšanu. Tomēr attiecībā uz viedajiem gāzes skaitītājiem nekāds mērķrādītājs nav izvirzīts. Tā kā iekšzemes elektroenerģijas un gāzes tirgi ir nesen liberalizēti, Latvija negrasās nospraust citus mērķus elektroenerģijas un gāzes mazumtirgu integrēšanai.
Pētniecība, inovācija un konkurētspēja	Precizēt nacionālos mērķus un finansējuma mērķrādītājus pētniecībā, inovācijā un konkurētspējā (jo īpaši saistībā ar enerģētikas savienību), kas jāsasniedz periodā no 2020. līdz 2030. gadam, lai tie būtu viegli izmērāmi un palīdzētu sasniegt mērķrādītājus pārējās integrētā nacionālā enerģētikas un klimata plāna dimensijās.	Nav izpildīts	Galīgajā NEKP Latvija P&I kopējā atvēlamā finansējuma 2030. gada mērķrādītāju ir pazeminājusi no 3 % līdz 2 %. Šis jaunais pētniecībai un inovācijai atvēlamo līdzekļu mērķrādītājs (2 % no IKP) raksturots kā "vēlamā situācija". Paredzams, ka 25 % vai vairāk no indikatīvajām P&I investīcijām 2030. gadā būs investīcijas mazoglekļa tehnoloģijās.
	Šos mērķus atbalstīt ar pienācīgām un specifiskām rīcībpolitikām un pasākumiem, tostarp tādām, kas jāizstrādā sadarbībā ar citām dalībvalstīm (piemēram, Energo tehnoloģiju stratēģiskais plāns).	Nav izpildīts	P&I 2 % mērķrādītāja pamatā nav pietiekami konkrēti rīcībpolitisku pasākumu un obligātu saistību. Ir vairākas vispārīgas P&I veicināšanas programmas, ko lielākoties paredzēts finansēt no ES fondiem. Latvijas iestādes ir minējušas iespēju izveidot Latvijas inovācijas un tehnoloģiju atbalsta fondu. Nebudžeta pasākumi (piem., regulējums), kas palīdzētu atraisīt P&I privātajā sektorā, nav izklāstīti. Latvijā lielākā daļa no mazoglekļa P&I tiek finansēta no publiskiem līdzekļiem.

Investīcijas un finansējuma avoti	Nav ieteikumu	N/p	—
Reģionālā sadarbība	Pastiprināt teicamo reģionālo sadarbību starp Baltijas valstīm (Igaunija, Latvija un Lietuva); šo sadarbību attiecināt uz jaunām jomām un paplašināt ģeogrāfisko tvērumu, aptverot arī Ziemeļvalstis (Dānija, Islande, Norvēģija, Somija un Zviedrija). Ņemot vērā to, ka jāmainās elektroenerģijas sistēmām, lai tās varētu uzņemt lielāku atjaunojamo energoresursu elektroenerģijas īpatsvaru, un ka tas palielinās elektroenerģijas importu/eksportu un vajadzību pēc sistēmas elastīguma, reģionālajā sadarbībā uzsvaru likt uz iekšējo enerģijas tirgu un enerģētiskās drošības jomu, kā arī ir pievērsties transporta nozares dekarbonizācijai un reģionālajai sadarbībai pētniecībā.	Lielā mērā izpildīts	Latvija iecerējusi stiprināt Baltijas valstu sadarbību transporta rīcībpolitiku izstrādē. Ir pieminētas lauksaimniecības un mežsaimniecības darbības, bet tās nav sīki aprakstītas. Latvija ir iecerējusi turpināt sadarbību Reģionālajā gāzes tirgus koordinācijas grupā un Baltijas enerģijas tirgus starpsavienojuma plānā (<i>BEMIP</i>), jo īpaši nolūkā izvērst atkrastes vēja enerģijas jaudas Baltijas jūrā.
Enerģijas subsīdijas	Uzskaitīt visas enerģijas subsīdijas.	Lielā mērā izpildīts	Galīgajā NEKP ir sniegta papildu informācija par enerģijas subsīdijām, tostarp ir aprakstīti (arī skaitliski) septiņi vides vai enerģijas nodokļi, ja tiek piemēroti šo nodokļu atvieglojumi/atbrīvojumi vai atšķirīgas nodokļu likmes.
	Jo īpaši uzskaitīt subsīdijas fosilajam kurināmajam.	Lielā mērā izpildīts	Galīgajā plānā ir sniegta informācija par nodokļiem un nodevām attiecībā uz fosilo kurināmo.
	Uzskaitīt darbības un plānus, ar ko pakāpeniski izbeidz enerģijas subsīdijas, jo īpaši fosilajam kurināmajam.	Lielā mērā izpildīts	Plāna nodaļā par nodokļu zaļināšanu ir aprakstītas darbības un plāni, kā subsīdijas fosilajai enerģijai izbeigt. Galīgajā plānā norādīts, ka no 2030. gada fosilajam kurināmajam vairs netiks piemēroti nodokļu atvieglojumi.
Gaisa kvalitāte	Papildināt analīzi par to, kāda ir mijiedarbība ar gaisa kvalitātes un gaisa emisiju rīcībpolitiku, proti, izklāstīt, kā dažādos scenārijos tiks ietekmēts gaisa piesārņojums, sniegt pamatojošo informāciju un izvērtēt paredzamo sinerģiju un kompromisus.	Izpildīts daļēji	NEKP ir minēts 2020. gada aprīlī pieņemtais Gaisa piesārņojuma samazināšanas rīcības plāns 2019.–2030. gadam. Saikne starp abiem dokumentiem nav skaidri izskaidrota. Galīgajā plānā ir sniegta informācija par ietekmi uz gaisa piesārņojumu dažādos scenārijos, taču tikai enerģētikas un transporta sektoros. Informācija, kas papildina analīzi par to, kāda ir mijiedarbība ar gaisa kvalitātes un gaisā emitēto emisiju rīcībpolitiku, ir pieticīga. Modelēšanas rezultāti nav skaidri. Nav pietiekamas informācijas par to, kā tiks izvērtētas sinerģijas un kompromisi.

Taisnīga pārkārtošanās un enerģētiskā nabadzība	Labāk integrēt taisnīgas un godīgas pārkārtošanās aspektus, proti, sniegt vairāk informācijas par plānoto mērķu un rīcībpolitiku un pasākumu ietekmi uz sociālo jomu, nodarbinātību un prasmēm. Iekļaut enerģētiskās nabadzības situācijas novērtējumu un enerģētiskās nabadzības samazināšanas un/vai iegrožošanas mērķrādītājus, kā arī rīcībpolitikas un pasākumus, kā prasīts Regulā (ES) 2018/1999.	Izpildīts daļēji	Latvija ir novērtējusi rīcībpolitiku un pasākumu ietekmi uz nodarbinātību, taču analīze nav pietiekami pilnīga. Sociālā analīze attiecas tikai uz enerģētisko nabadzību, savukārt ietekme uz prasmēm nav analizēta vispār. Nav apskatīta sociālā dialoga loma.
	Iekļaut enerģētiskās nabadzības situācijas novērtējumu un enerģētiskās nabadzības samazināšanas un/vai iegrožošanas mērķrādītājus, kā arī rīcībpolitikas un pasākumus, kā prasīts Regulā (ES) 2018/1999.	Izpildīts daļēji	Plānā ir iekļauts zināms novērtējums par enerģētisko nabadzību un izvirzīts arī mērķrādītājs līdz 2030. gadam samazināt tās apdraudēto mājsaimniecību skaitu, tomēr nav izklāstīti konkrēti pasākumi, kā to panākt.